

Sammand m. 1 7/1700 (17 April)
1456 (17 April)

Ytringsfrihet for partifeller

115488

Herr redaktør.

I deres utmerkede leder med denne overskrift i «Fammand nr. 11, der De behandler «Arbeiderbladet»s og «Dagbladet»s angrep på de møter vi i den senere tid har avholdt med dr. Christophersen som foredragsholder, skriver De blant annet:

«Dette (Opplysningsinstituttet for Fritt Næringsliv) skal ha noe med Libertas å gjøre og bare ordet «Libertas» får som kjent venstre-folk til å hoppe i været, enten det nu skyldes Libertas' bruk av slangesymbolet eller fordi Libertas betyr frihet.»

I anledning denne passus vil vi gjerne ha opplyst følgende:

1. Det er aldri lagt skjul på at Opplysningsinstituttet er et av Libertas' utøvende organer. I en brosjyre som blir sendt ut i forbindelse med møtene med dr. Christophersen, står det således at «Instituttet er et av Libertas' organer».

2. Det er slett ikke så alminnelig at venstre-folk hopper i været over Libertas på den måten De antyder. Vi kan f. eks. nevne at venstreaviser som «Agderposten», «Fædrelandsvennen», «Stavanger Aftenblad», «Haugesunds Avis», «Bergens Tidende», «Romsdalsposten» og «Nidaros», har bragt utførlige referater av dr. Christophersens foredrag. «Agderposten» karakteriserte foredraget som «glimrende», «Stavanger Aftenblad» som en «interessant og viktig utredning om demokratiets stilling idag», «Haugesunds Avis» mente at det «kunne få hvem som helst til å vakle i sitt syn» og «Bergens Tidende» fant det «inspirerende».

3. Libertas har aldri brukt slangesymbolet. Det var «Oslo-utvalget for pris- og rasjonaliseringslovene» som gjorde det.

Hilsen

for Opplysningsinstituttet
for Fritt Næringsliv
Sverre Thon.

NS-medlemskap

Av høyesterettsadvokat H. Kiær Mordt.

Til herr Th. Thorstensens artikkel om min bok: «Det urettferdige rettsoppgjør» et par bemerkninger:

Det er naturligvis vanskelig for en som ikke er jurist — og jeg oppfatter det slik, at det er herr Thorstensen ikke — å se spørsmålstillingen klart:

I boken drøftes ikke forholdet under krigen. Til grunn for fremstillingen ligger, som spesielt fremholdt, den alminnelige oppfatning, at den som brøt fronten hadde nedkaldt over sitt hode befolkningens dom over sin mangel på lojalitet. Men boken handler om forholdet etter krigen, om rettsapparatets anvendelse på dem, som således hadde stillet seg utenfor. Fremstillingen gjelder blant mange andre spørsmål, om medlemskapet som sådant — både det passive og aktive medlemskap — etter loven kunne henføres til straffbart landsforræderi eller høyforræderi og likeledes om anordningen av 22. januar 1942 var anvendelig uten hensyn til om medlemmet forstod at hans handling var en forræderi-handling. Selv om partiet rent politisk betydde noe for tyskerne, melder seg allikevel spørsmålet om det enkelte medlemskap hadde en slik betydning at det kunne betegnes som straffbart forræderi etter førkrigslovgivningen. Jeg kan ikke se, at herr Thorstensen i sitt inserat drøfter disse spørsmål, som er utførlig behandlet i min bok.

Det aller viktigste spørsmål og som jeg også spesielt behandler, er det humanitære og rettspolitiske spørsmål: Gikk man forsvarlig frem ved å gi oppgjøret det

omfang det fikk og idømme de straffer som ble ilagt? Da blir spørsmålet i alt dets alvor, dette: Fortjente det enkelte medlem den strafferettslige reaksjon som ble ham til del?

For å kunne svare på det spørsmål bør man ha et næyere kjennskap til rettsoppgjørets forløp enn det som herr Thorstensen synes å sitte inne med.

I forbindelse med at rettsoppgjøret gjorde medlemskapet som sådant til straffbart landsforræderi, må jeg tilslutt nevne et faktisk forhold, som har almén interesse, og som jeg fremholdt for myndighetene høsten 1945, men som ikke ble tatt i betraktning: At slik Nasjonal Samling var organisert hadde det enkelte medlem overhodet ikke anledning til etter organisasjonens lover selv å øve noen som helst politisk innflytelse. Politisk var det okkupasjonsmakten som rådde — Quislings regjering var okkupasjonsmaktens representant. De enkelte passive medlemmer i Nasjonal Samling hadde ingen stemmerett og ingen adgang til å øve innflytelse på partiets beslutninger. Jeg utvikler derfor nærmere i boken, at det passive medlemskap som sådant ikke var egnet til å yde fienden militær bistand eller bidra til å svekke landets forsvarsevne eller til å forandre statsforfatningen. Trakk ikke medlemskapet slike følger med seg, manglet de karakteristiske egenskaper for at det kunne ansees som en forræderi-handling.

Riksadvokaten svarte på min henvendelse, at organi-

sasjonens lover var uten praktisk interesse for oppjøret. —

Imidlertid skulle man tro at man først undersøkte medlemmenes stilling i organisasjonen, før man dekreterte straff for det rettslige forhold å være medlem, og for man i tilfelle bestemte straffens størrelse. Spesielt når det gjaldt et så viktig spørsmål som å avgjøre, om det forelå straffbart forræderi eller ikke. — Jeg har trodd, at det var en organisasjons lover, med formålsangivelse og fastsettelse av rettigheter og plikter, som måtte være bestemmende. For hvorfor har man ellers lover? I stedet fant Lagmannsretten og med

den Høyesterett, at Nasjonal Samling hadde *forandret karakter* etter 9. april — men uten at der forsåvidt er dokumentert noen lovforandringer eller partibeslutninger om formålsforandring eller forandring av medlemmenes rettigheter og plikter. Jeg antår at det ikke var så lett for alminnelige mennesker å forstå at et parti, som før var lovlig nå var blitt ulovlig, — og det kan man vel si med så meget større vekt, når i Haaland-saken 4 av Høyesteretts medlemmer ikke forstod det. Nei, det var på sine *handlinger* man burde ha vært dømt, — medlemskapet som sådant ville da bare ha vært av sekundær betydning.

Det «passive» medlemskap i NS

Herr Th. Thorstensen.

Som et av de passive NS-medlemmer vil jeg få lov å svare på Deres innlegg i «Farmand» for 17. mars.

De spør hvorfor vi meldte oss inn. Jeg skal svare åpent og ærlig. Etter mange års opphold i Tyskland, England og Frankrike hadde jeg en viss sympati for tyskerne, det var før Hitler-tiden. Bitterheten over vårt forsømte forsvar blandet seg også inn i følelsene.

Vi lot oss rive med av propagandaen om den veien vi hadde å gå, om Norge skulle bli fritt. Tyskland hadde ikke-angreppspakt med Russland, mens Holland, Belgia og Frankrike hadde kapitulert. Den engelske hær var trukket tilbake over Kanalen. Jeg har senere hørt fremragende militære uttale at under visse forutsetninger — men bare da — kunne Tyskland ha vunnet krigen. Slik var det. Nå forstår også vi at det var tåpelig å tro på okkupasjonsmaktens løfter.

De vil betale gull hvis De kan finne et eneste bevis på at et passivt medlem har avslått et «bein» med den begrunnelse at han ønsket å være passiv. Beviset kan De få av meg når som helst.

Jeg begrunnet mitt avslag med at jeg var ikke gått inn for å høste fordeler. Ulemper var det mange av, men det var en ting en var forberedt på. De behøver imidlertid ikke å nære engstelse for Deres gullmynter, jeg gir avkall på dem.

Selvsagt var vi klar over ansvaret med å gå inn i NS. De foraktede frontkjempere visste også hva de gikk i møte. Mange av dem som ble tatt til fange under kampene står idag — 12—13 år senere — på lister over savnede. Vi kan tenke oss hva som er hendt dem.

Jeg må gi Dem rett i at vi var ikke passive, når vi var aktive nok til å melde oss inn. Dessuten gikk vi på møter, vi leste «Fritt Folk» og «Deutsche Zeitung», og de unge iblant oss drev litt med håndball for å holde sin kropp i orden. Men vi så aldri på hverandre som

en forbryterbande, for å bruke et av Deres mange kraftuttrykk.

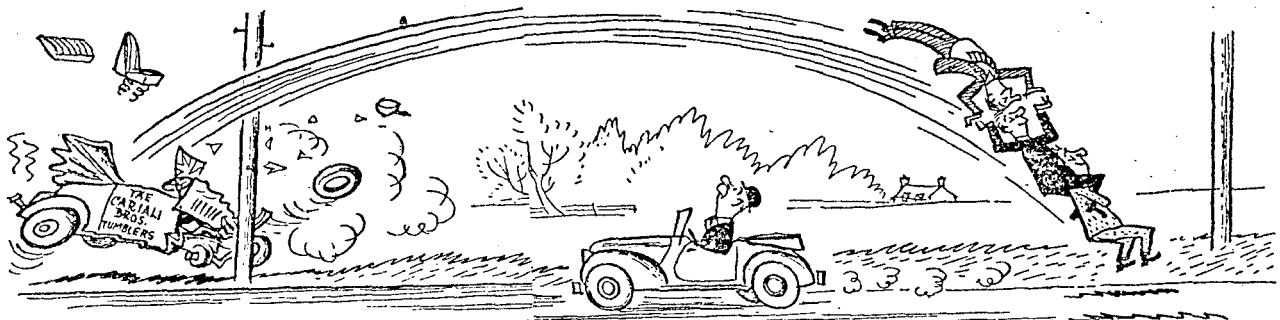
Da ryktene begynte å svirre om mishandlinger av fengslede nordmenn og fortsettelsen av krigen ble til virkelighet på nært hold ved at hjemmefronten ble iverksatt, var det flere som meldte seg ut, deriblant jeg. Men enda varte krigen i flere år.

Både min sjef og jeg ble høylytt overrasket over at jeg måtte suspenderes. Og det mest overraskende var at en kollega uttalte at han hadde mer respekt for en angiver som holdt ut som medlem og fortsatte sin virksomhet — til siste slutt. Regjeringen i London så helst at folk meldte seg ut snarest, og de dommande myndighetene herhjemme så også heldigvis riktignak på spørsmålet. Men det viser hvor stor forvirringen var.

Nå vil jeg gjerne få lov å stille Dem, herr Thorstensen, et spørsmål: Når De om NS-medlemmene bruker så sterke uttrykk som «sauer», «imbesile», «tette i nøtta», «mangelfullt utviklede og/eller varig svekkede sjelsevner», «umyndige barn», «idioter» osv., hvordan vil De da karakterisere andre som vaklet, f. eks. medlemmene av Stortingets presidentskap, lederne for de mange store norske bedrifter og banker som gikk inn i Tysk Handelskammer i Norge, for ikke å snakke om de 100.000 arbeidere som for god betaling arbeidet på raden av tyske festningsverker og som sikkert ikke var så «tette i nøtta» at de ikke var klar over hva disse skulle brukes til.

De skriver under fullt navn og blir sikkert hevet til skyerne av den kompakte majoritet. Men De er sikkert enig i at det skal atskillig mere mot til å stå frem og tale Roma midt i mot slik som høyesterettsadvokat Kiær Mordt har gjort. Selv er jeg ikke så modig, og må derfor få lov å undertegne meg som

«Passivt» NS-medlem.

Sammenlign 24.14/1956.3 (7 april)

(— Up the Straight with Brockbank.)